

Možnost 136

© Sh 2018

Znějící hlas

léto 2018
(Sh)

Obsah:
(Pokusy o řeč)

rozhovor	3
vyprávění	4
zvolání	5
zápisky	6
z deníku	8
světci	10
zápisky z Reguly	12
Breviář Reguly Pragensis	14
závan starých časů	17
Periferie středu /jd/	19
hříchy a chvály	20
tabák	25
příloha:	
neprominutelné poklesky	33

Foto Sh a jd

Pokud je některý ze zápisků z prostředí Reguly Pragensis odposlechnut, je to věc znějící řeči a jeho autorovi se za přivlastnění omlouvám.

Je to jistě zajímavá otázka, mluvte, ať vaše slovo vyjde na svět Boží, ale já vám s tím nepomohu, mám svoje břímě, vlastně co je mého na mém poslání? Jistě, nic není zbytečné, ale ani to, s čím se setkávám, není zbytečné, pozorně vám naslouchám, mluvte, ale nečekejte nic.

Viděl rozzářenou louku a vydal se tam. A slyšel hlas: „Vrať se!“
A pak ještě stonal celou zimu.
A pak vyšel ven a viděl rozkvetlou louku.

Jsem hlas volající na poušti.
Česky.

Souhlasím s tím, aby šla řeč. Ale já bych to nehonil.

To, co stojí za to zapsat, z tebe někdy vyleze, když nevíš, co napsat.

Zaostáváš, a proto nevíš za čím.

Být napřed znamená počkat si, až to přijde.

Jsme, kde jsme nechtěli bejt, ale není to špatný.

Věděl jsem o tom, ale nevěděl jsem, že se tím mám zabývat.

Nic není náhoda. Ale jen občas je to lekce.

Jistě, ještě vždy máš z čeho se vzpamatovávat.

Udeří-li tě něco do očí, nastav tomu jinou tvář.

Je to nářek? Ne, jen tiché sténání. Je třeba naslouchat stenům, radostným, rozechvělým, až do úzkosti. Naslouchat jako stenograf, jako stenografoman.

Člověk je vystaven blábolu. Je vystaven zvukům.
Ti ptáci, ti ptáci – alespoň vypadají, že jim jde o zpěv.
Ale co s lidmi?

Někdy mlčím, nebo spíš zmlknu
Jako když vlak projíždí tunelem
A já pro nedostatek světla přestanu psát.

Pravda nevzniká z toho, že se v něčem shodneme, naopak, je důvodem, pro který se věcí zabýváme.

Imaginace je dřív, než člověk pomyslí na cíl. Magie je až potom.

(tři zlomky z poutního deníku)

Osobo!

Zatím žádná setkání, jen opodál v lese sbírali Jeníček s Mařenkou jahody, a podle věku už to dělali alespoň 60 let, asi začali, když mi kdosi tu pohádku poprvé vyprávěl. Ale jinak nikde nikdo, a tak otázka „osobo, neviděla jste tu dvě děti?“ zůstala nepoložena, nevyšlovena, jen chvíli čerila hladinu mého vědomí.

Babka

Balada. V T. mi mladá usměvavá prodavačka vaří kávu – považuje to za samozřejmé – kde bych si jinak dal něco teplého? Vyčkám na poledne, zvony jsou pro mne jako balzám, jen by mohlo být o deset stupňů tepleji. Nad T. v polích zastavuji, občas i vysvitne slunce.

Ještě jedno zaznamenaníhodné setkání. Babka vychází před dům a pomalu jde k vnějším rohu plotu. Přicházím. Zdáli jí sleduji, ale ona o mně neví, je zády ke mně – a mluví se srnkou, která přišla poblíž domu! Pozdravím vlídně, aby se nelekla: babka se nelekla vůbec, ale na srnku už byli dva lidé moc, a tak odběhla. Babce jsem zbyl na povídání já. Probrali jsme to z gruntu, kam chodila za války pást sedlákovy krávy

(takže jí muselo být tak 80), a jak je sucho a že se všichni lidé odstěhovali do měst. A jak to bylo dřív, dokud žili pospolu. Je tu sama, nejbližší vesnička je odtud nedostupný kilometr daleko. Dívá se na schnoucí lesy. Jak to má komentovat. Tomu se ani nedá rozumět, snad jen v té řeči, kterou si vyprávěla se srnkou, než jsem je přerušil.

Korpus chabrus

Slunce se ukazuje stále častěji, a tak stavím, celkový dojem zchátralosti fyzické, korpus chabrus. Provázej mne sv. Chabrusi, patrone všech mrzáků, zejména těch slabých na plíce a se skoliózou. Neplést prosím s blahoslaveným Chrabrunem, ten s tím nemá nic společného, a to, čím se proslavil už je dávno zapomenuto. Asi to byl hrdinský skutek, při kterém zemřel. Aspiroval na to být patronem těch, kdo přitom natáhnou brka.

Svítil slunce a já sedím. Možná je to zblbllost spojená s blížícím se koncem pouti, naslouchám vnitřním hlasům a kdoví kde dlí má mysl, dokázal jsem bez povšimnutí minout rozcestník s křížením značek a šipkami a vytrhlo mne až poznání, že už nejdu po značce červené ale žluté. Dobrá zpráva je, že ještě registruji barvy.

Na ukazateli turistické značky je Žďár 11 km, ale ještě po ní nejdu.

*Motto: Zním skeptického světce
Ten ví, co nikdo vědět nechce...*

Je třeba zabývat se světci Reguly Pragensis, neb nás vedou k přesahům přes málo blbou každodennost. A světci se zpravidla rodí z radostné blbosti chvíle. Ve stejném rozpoložení pak jsou rozpoznáni druhými.

Třeba Pindáš – ten ještě nebyl rozpoznán, čeká ho i blahoslavení.
Mimoděk byl naopak zapomenut s pověstí svatosti.

Sv. Pipion, patron všech dam a řeholnic, u žen oblíbený, nekorektní světec. Na nekorektní světce zvlášť je třeba pamatovat, naopak zcela korektních světců není, svatost vždycky někomu vadí.

Tak sv. Nahlíd. Nenápadný svatý všedního dne. Někdy bývá ctěn jako Zahlíd, ale jen těmi, kdo se na věc nedívají z odstupů a ztrácejí nit, to nejdůležitější. Světec bývá zobrazován s nití, jejíž konce nedohlédneš. Moravští bratři nectí svatých, je pro ně otcem – kazatelem, z jehož kázání se však nic nedochovalo.

Sv. Tumpach, mudřec, znám zejména díky výrokům „Našel jsem se v sedle, ale nebyl jsem na koni“ a „Když se z toho člověk vyhrabe, neví, že je v tom zas.“ Existuje mnoho jeho spisů, většinou jsou to apokryfy.

Blahoslavený Ohřeloun, odloučený patron dávných dob, vždy toužil po tom stát se zapomenutým světcem ranních rozhlasových relací.

Státí se světcem a zapomenout na to nebo si toho nevšimnout. Blahoslavený, kdo si nepovšiml daru Božího. Např. sv. Cizel (Czizzal), patron všech hledačů odlesku slávy Boží. Blahoslavený Pulíř, který chtěl dosáhnout téhož odlesku vytrvalým činěním.

Sv. Spatřen, přezdívaný „Dochvil“, viděn neviděn, přichází pozdě, ale ne tak pozdě, aby bylo pozdě.

Sv. Blouznic. Patron selského rozumu a všech jurodivých písmáků.

Nedávalo mu to smysl, až pak porozuměl. Blahoslavený Ažpak.

Byl z devíti bratrů otce Jakpaka: Pročpak, Načpak, Kdypak a Kdepak a také Kdopak a Copak byli bratři starší, Začpak a Kolikpak, mladší dvojčata, podnikatelé. Nechtonapak byl také z jeho rodiny, nemanželský vnuk.

Sv. Ležíš, miláček pohody. Fracouzky Léžijen, německy Schlafenfurt. Vytoužen poutníky.

Sv. Mimoděk, proslýchá se, že, ač slepec, proslavil se hrou v housle. Ještě nastáro byl Enfant senible.

Blahoslavený Někud, celým jménem Zéván Odněkud. Pocházel, jak se proslýchá, z Rožnova, možná i pod Radhoštěm. Patron pochybujících, váhajících a nerozhodných – a těch je většina.

Bývá ctěn i jako sv. Holedbán – kdo se někdy neholedbal? Já bych ho usadil do Podkarpandy.

Zápisky z Reguly

To Richard B., ten mi vyprávěl sen, nedivil jsem se ničemu. Zdál se mu, dobře tak. Všímal si detailů – můj sen mi vyprávěl Richard B., mlčel jsem, nebylo co dodat.

To je ale blbý civět na prázdného panáka.
Chtěl bych civět na plnýho!
Nechci propadat malomyslnosti, podejte mi ho!

Vyznání poutníka Reguly: „Vyznávám a sdílím s bratry, že nejsem ztracený, jen nevím, kde jsem“.

Svět je plný, za každým rohem padlý anděl Bešamel.
Svět je plný padlých andělů zahušťující nechuti.

Nechte mluvit živly, ani nemusíte zmlknout.

Nepřikládal velkou váhu intuici, jen se jí nechal vést.
Intuice je pojítka s prozřetelností.

Pouť může být vnímána jako překonávání vzdálenosti, překážek. Ale sám poutník je překážkou, protože nic nemusí. Přijmout břímě pouti jako úkol znamená vystavit se prázdnotě, vlastní prázdnotě.

Prázdnotě Matky Terezy – ta není selháním, ale požehnáním!
Kde jste vy všichni sebejistí borci?

Proč vlastně jdu a kam?

Breviář Reguly Pragensis

Před pěti lety vyšel Breviář Reguly Pragensis, kniha denních čtení hloupějších bratří, v mnohém komplementární k breviáři katolické církve.

„Kdo se chce stát hloupějším bratrem...“ Jakými jinými slovy by mohla začínat tato kniha?

Věcí neobeznámený čtenář této recenze se může zeptat: „Proč se zabývat blbostí, není jí na světě dost?“ Lze to ale nazírat i jinak: tematizace blbosti je zásadním a nenahraditelným příspěvkem k vyváženému chápání racionality, k porozumění její role v životě a ve světě. Parafrázuji denní krátké čtení: „Připsal jsem si pár čárek na účet, znamená hloupějšího bratra. Neměl jsem na útratu. Teprve pak jsem se zamyslel: dá se to setsakra zobecnit.“

Čtème breviář Reguly – a budeme překvapováni, usazováni, ukáže se naše propadlost do provozu, který vůbec není rozumný, naše důvěra v samozřejmosti, které vůbec nejsou samozřejmé. „Jde o nekomunikativní kánon.“

Jde o pravidla, která jsou místní a časová, ale právě proto i obecná a nadčasová.

Jde o to „Zbavit se samozřejmosti idylické nepravdy, ke které lze patřit, ve které jde snadno oddělit správné od nesprávného“. V jistém smyslu „Hřešit pohledem na krásné zítřky“.

Kdo chce, může za tím vidět „recesi“, kdo chce, svede vše na „bílé světlo nicoty“ – ale může pak očekávat echo – odpověď „a co ty?“

Breviář je kniha, která se nezařazuje do knihovny, zůstává při ruce, na stolku v kuřárně nebo u postele, je dobré ji vzít do ruky při pití kávy, a pokud nevíte, zdali je sudý nebo lichý týden, nemusíte se obávat, obsahuje i čtení pro týdny, které nejsou ani sudé ani liché.

Získat ji lze jen v Regule Pragensis, jak jinak než osobním odběrem. Není nad to, když musí člověk zvednout zadek a vykročit do neznáma.

Závan starých časů

Byl jsem unaven, a tak jsem přijal pozvání na film, McLintock, kovbojka z šedesátých let, čekal jsem leccos, ale výsledek? Přehrávaný mužský šovinismus a stejně přehrávaná ženská hysterie, dlouhé scény... ale za tím nečekaná vlídnost. Předčil očekávání. Na jednu stranu veselohra, zcela nekorektní, hysterky tu občas dostávají na zadek, ale o to víc nakonec milují své muže, podle vzoru Zkrocení zlé ženy, trochu ideově proindiánská alespoň v míře jejich zbytků hrdosti, a hlavně americké, v neskonale sebedůvěře toho, kdo prodává a kupuje. A v tom všem nádherné minipříběhy, kde si občas chlapi dají po nose a ženské si vjedou do vlasů, ale není z toho nic světoborného, a každodennost zas vrátí jejich vztahy do normálních kolejí, kde jsou někteří tak trochu „šmejdi“ a někteří „pořádní šmejdi“, které by hlavní hrdina ztvárněný Johnem Waynem nejraději „vyřadil“, jako se vyřazují nekvalitní kusy dobytka. Ale ví, že s tím nic nenadělá. A šmejdi se poznají podle toho, že si pěstují nepřátelství, chybí jim velkorysost, s níž by se vyrovnávali s aktuálními konflikty – a tak se jim tyto konflikty nafukují do podoby, ve které už pak nevidí radosti života, zakrývají jim, jak bídně žijí ve vztazích s druhými.

Umět se poprat, ale nedělat vědu z nějaké boule nebo monoklu, nezdůvodňovat si po zbytek života, že ten, kdo mi udělal bouli, je nepřítel, nevytvořit si z nějaké lapálie rastr, skrze který se pak na druhé dívám na celý život.

Jo – někdy člověk očekává klišé, „produkt“, co se snaží udržet na vlně, a někdy je tomu jinak nebo dokonce naopak.

Jsem Evropanem mezi Shakespearem a McLintockem.

Štogr, Josef: Periferie středu. Výběr z článků Revue Trivium 2008-2018
/jd/

Revue Trivium začal Josef Štogr vydávat na internetu (www.revetrivium.cz) před deseti lety, když začal promýšlet soustavně otázky křesťanství, církve a teologie. Do té doby se ve svém dalším časopise Možnost (www.moznost.info) věnoval spíše řeči a kultuře obecně. K ohlédnutí ho vedla kritická reflexe desetiletí, které podle jeho soudu zásadně změnilo paradigma duchovního života Evropy. Výběr článků není řazen chronologicky, jsou sestaveny do čtyř tematických celků. Zásadním motivem jsou úvahy o pontifikátu Benedikta XVI. a současného papeže Františka. Následují recenze na katolickou publicistiku a výběr filosofických a teologických knih, třetí část ohledává povahu kultury (Církev, Právo, Ekonomika, Filosofie, Čas). Poslední část se soustřeďuje na aktuální témata, diskuse, formulování vlastních postojů (Co se dělo a děje, Disent, Mezi Semínem a Putnou, Moje situace).

Východiska a výběr článků charakterizuje autor v závěru knihy:

„Tam, kde je otisk aktuality, tam cítím, že nejde jen o to, co jsem postřehl v obecném obrazu světa, v tom, jak je ustrojený, ale jde především o aktualitu vhledu, o svědectví o tom, co je tak, že to bylo. Jsem ten, který pojmenovává a ukazuje, ale jsem také svědek – svědek tam, kde velká většina ignoruje, nevidí, nesvědčí.“

Jan Frei v doslovu shrnuje: „Jde o střed mezi názorovými skupinami, ale také, a snad především, o střed mezi jednostrannými vizemi života a světa. Trivium nestojí od všech extrémů stejně daleko a jeho střed neznamena kompromis. Spíše střed jako místo, ze kterého se může autor sám za sebe tázat po smyslu viděného.“

Hřích nepřiléhavosti a hřích zdánlivé přiléhavosti

Nejde se v tom nějak jednoduše vyznat a možná i proto jsou tu klišé – řeči z celých bloků „ověřených“ slov, úlisně se tvářících, že jsou přiléhavé ke světu, že jsou tím, co se o světě má říkat. A ti, kdo poslouchají klišé, neposlouchají, nevnímají slova, ale potvrzují, že nemají nic proti, že se neprotiví. To je obraz nepřiléhavé řeči, řeči, která nejde vzít za slovo, zdánlivě důvěrné řeči, „vždyť víš, jak jsem to myslel“.

Někdy nás to zlobí, taková „plandavá“ řeč je ale milosrdná, pohodlná, mnohým je v ní dobře, a dost často ji používáme všichni – protože jde o to příliš se nezatěžovat tam, kde jde jen o potvrzení statu quo, situace. Ale neškodí se nad touto nepřiléhavostí řeči zamyslet; otevírá se nám ve dvou polohách, můžeme jí najít i v opačném extrému řeči.

Týká se to vlastního myšlení a schopnosti se vyjadřovat – a dostatečně určitě se skrze řeč „dohodnout“ s druhým tak, že ve výroku nelze nalézt nic než logicky vymezený obsah. Tak je možné, aby dva lidé skrze řeč sdíleli totéž (například matematický vzorec). Ale to zde pouze konstatujeme, protože je úsměvné, jak se „logici“ marně snaží přesvědčit ostatní, že řeč je systém (ke světu přiléhavých) výroků. Zajímá nás nepřiléhavost řeči ke světu, s tou jsme začali a budeme se jí držet, může být plodná!

Na jedné straně jsme v hledání přiléhavé řeči došli až k starým Řekům, logice a schématu, protože jsme byli vedeni dialogem a jeho limity a přijali jsme pravidla pro přiléhavou řeč, na druhé straně ale vidíme rozpor řeči ve vztahu ke světu. Jak můžeme „mít“ přiléhavou řeč, když svět je vždy větší než řeč a každá řeč je o světě tak, že postihuje jen jeho část?

Proč řeč logiky nepřiléhá ke světu? Mimo jiné proto, že nezná slovo „budiž“, a pokud ano, jen ve slabém významu, zhruba ve smyslu „předpokládejme že...“, nebo „mysleme přímku...“ Ale otevřeme-li Starý zákon, vidíme hned na začátku docela jiné „budiž“ – následuje po něm skutečnost – a hodnocení této skutečností „a bylo to dobré“. V „Budiž...“ nejde o přiléhavost ke světu, budoucí nás spojuje se světem.

Chvála zázraku
(Děj je materií zázraku)

Děj je to, co nemáme pod kontrolou, skutečný děj nemá rámeček, můžeme v něm donekonečna zaměřovat pozornost tam či onam. I proto je naše skutečnost v mnoha ohledech „záračná“ a v jistém smyslu jde jen o to nezapomenout, podílet se na záračnosti skutečného. Třeba jen tím, že se záračnosti nebráním, že nechávám prostor pro to, aby ve světě záračné vyvstalo z dění, podílet se tím, že záračnost nezakrývám, neignoruji. Záračné není výsledkem nějakého tajemného „zásahu shůry“. Záračné ze své povahy patří ke světu, nepopírá nic ze světa. To my sami jsme udělali chybu, že jsme si zbožstili pravidelnosti světa a začali se klanět oltáři s názvem „přírodní zákony“, to my sami se uzavíráme reálnému dění, ke kterému záračné patří. Svět má takovou povahu, že se v něm dá žít. A k životu patří záračné jako předmět radosti a touhy, jako to, co je krásné, jako to, co si nemůžeme nijak zařídit, sami poskytnout.

Představa, že svět je obludně velký „fungující“ přírodní systém, může ohromit dítě na prvním stupni základní školy, ale její absolvent by už měl vědět, že to asi bude složitější, když jeho součástí mohou být tak divní lidé jako třeba učitelky a rodiče. Chvála zázraku puberty a vzdoru! Chvála jinošství! Chvála nezabydlenosti, protože ti kdo se nezabydlí mají oči otevřené, neví co hledají a nespolehají se na to, co mají. Nezabydlení se snaží vidět svět tak, aby se v něm dalo žít! Tolik se toho děje a tak málo nasloucháme. Nezabydlenost, duchovní jinošství je otevřeno zázrakům. Udržte si jinakost v pohledu na svět, je to sebezáchovné; nepokryjte se hroší kůží, chvalte zázraky!

Chvála dospělosti.

Dospělost je nepraktická. Ti, kdo se zabydleli v nějaké praxi, kdo „ví jak na to“, ti, kdo si myslí, že právě tohle je dospělost – jak hluboce se mýlí! Přesvědčili jsme se na tom na příkladu Jonáše z Obchodníka s deštěm: proto mu může na konci knihy mladší bratr říkat s ironickou převahou „můj dospělý bratře“ – protože Jonáš se svou racionalitou se ukazuje jako zpozdilý, nedospělý právě proto, že nerozumí příběhu, jehož je účastníkem.

Dospělost není schopnost ovládat techniky – o tom nás přesvědčují děti, které často moderní techniku ovládají lépe než my. Dospělost je schopnost chápat o co jde a odpovědně se rozhodovat. Dospělost je schopnost porozumět velkým příběhům, i těm docela malým, které se nás týkají, a právě proto se těm velkým vyrovnají.

Příběhy jsou o nepravděpodobném, ale uvěřitelném. Pohádky jsou o neuvěřitelném, ale důležitém, protože se nás to týká. Příběhy i pohádky nám mohou ukázat, co je to „správný čas“. Mohou nám ukázat, co je to myšlení rychlé a pomalé. Příběhy jsou o před-budoucím čase. Pohádky o před-předminulém čase, ve kterém ale, jestli pohádkové postavy nezemřely, žijí dodnes.

V příběhu i v pohádce se něco „stane“ – jde o setkání s tím, co jsme nečekali. Umět to přijmout = dospělost. Románový hrdina směřuje k dospělosti – dospěje ke konci příběhu. V pohádce je to stejné – jen je zde zvýrazněno, že to, co přesahuje nás samé, se zpravidla vymyká z jakýchkoli očekávání a pravidel. Svět je zabydlený víc, než si myslíme a než tušíme. Ve světě žijeme uprostřed sil a zázraků a tyto síly a zázraky vstupují do příběhů. Bez nich by příběhy neměly smysl. Dospělost bez příběhu je protimluv.

Přátelé

Proč se vlastně vydáváme do světa, proč někdy tak samozřejmě přijímáme roli poutníka, otevřenost budoucích kroků? Pohádky znají význam kroku do světa, znají smysl nečekaných setkání, význam přátelství, které vzniká při společně prožité zkoušce. Nejde jen o to nalézt si životního partnera, chceme zalidnit vlastní svět. Hledáme blízké, hledáme důvěru, hledáme ty, na které se můžeme spolehnout. Setkáváme se také s ignorancí, se lstí, přetvářkou:, ale ani to není jednoznačné, někdy nám právě to pomůže. Je třeba se skrýt a vyslechnout potají, jak je to se zázračným pramenem, schnoucím stromem a to nelze bez lsti: kromě otevřeného a hrdého přátelství se v životě občas uchylujeme ke klamu, který se v řádu věci ukazuje jako morálně obhajitelný. Nedáváme „hned“ najevo všechno, co víme a čím jsme. Nejdeme k cíli „přímo“, a pokud bychom tam přímo došli, nebylo by to totéž, nebyl by to náš cíl. Člověk, který má poslání, musí být otevřen pro kouzelného dědečka, ale nevyplácí se důvěřovat babce, která nabízí jedovaté jablko či skrývá otrávenou jehlici. Něco by o tom mohla vyprávět Šípková Růženka, jestli ještě žije. Čistota se občas musí skrývat, třeba v případě Popelky, vyjde na světlo až v pravý čas. Neexistuje žádný návod, jak získávat přátele a vyvarovat se nepřátele, jak se neskrývat a přitom zbytečně nevyzývat, jak se raději vyhnout silám zla, aby mohly být přemoženy v pravý čas. Princ třikrát neposlechne dobrou radu Lišky Ryšky a oč je jeho cesta poté komplikovanější, o to je úspěšnější. A čtvrté neuposlechnutí dobré rady? Opět nevede do katastrofy – alespoň ne trvalé, katarze se tu ukazuje jako happy end. Ano – dobře to dopadne, jsem o tom přesvědčen. Ale bude to bolet.

O radostech i trápeních kuřáka tabáku

Článek byl napsán pro časopis MY. Vyšel s vloženými mezititulky a vloženou úvodní pasáží v čísle 3/2018.

„Vinetů, můj bratře“ – nadechl jsem kouř z posvátné dýmky a podal vedle stojícímu kamarádovi. Byl to kalumet a kouřili jsme posvátný tabák přátelství. Milan Komorský, myslím, že to byl on, přinesl k tomu účelu šlohnuté cigarety Letky, které jsme vydrobili, přidali něco suchého bukového listí a na podnět Jindry Hadraby nehet z palce, který si pohotově ukousl, protože prý to Indiáni dělali, alespoň to tvrdil „Sam Houkins“. Tedy jestli se nemýlím, hi hi hi. Možná, že to byl jiný z „hochů, co jsme spolu chodili“, kdo si ukousl nehet. Bylo nás víc než pět a v šedesátých letech už nikdo z nás neměl tu výsadu být Zilvarem z chudobince.

Troubel nám nějaký starší brácha protáhl drátem z bezinkového prutu a kdoví kde jsme vzali hlavičku fajfky, ale zážitek to byl mocný: dýmka míru na věčné přátelství a slzy, které nebyly slzami dojetí, to nám jen peklý obsah dýmky nahnal vodu do očí. Slibovali jsme si věčné přátelství a dívali se vzhůru k nebi. Jednak, že jsme to tak viděli u Indiánů a pak také, aby se nám slzy nekoulely po tvářích.

A tak jsem kdysi začínal – a kde jsou ti všichni, podsaditý Arnošt Svrchník, který měl pod nosem kníra už v osmé třídě, a Honza Ševelský, který to dotáhl v osmdesátých letech na okresního šéfa policajtů. Kdo ví, zda si s sebou nesli ten oblak z dýmky míru. Já jsem se na dlouhý čas stal nejprve Mirkem Dušínem a nekouřil jsem, i když se to někdy nevyplácelo – třeba jsem se nedozvěděl, co se upeklo v hloučku kuřáků před učňovskou školou... ale nelitoval jsem.

Až když jsem měl dojem, že nastal čas dospělosti, to mi bylo 33 let, koupil jsem si první doutník. Později už jsem je kupoval po dvou, uvědomil jsem si, že k porozumění chuti dané značky je třeba vykouřit stejný doutník ve chvíli klidu a rozjímání, ale také ve chvíli, kdy se z běsů každodennosti do takové chvíle chci přesunout řekněme „v omezeném čase“. Jinými slovy: není správné říci, že „kouřím ve stresu“ – jen jsem ve stresu a kouřím tedy „mezi stresy“. Protože kouření doutníku se pak stává asylem, odolným proti vši blbosti ve světě, stává se radostí, kdy mě stoupající kouř spojuje nejen s dávnou dýmku míru, kterou jsem prostřednictvím svých tehdejších kamarádů vykouřil, ale i s celým světem.

„Kouření je nezdravé,“ slychal jsem a odpovídal v zásadě stejně – nemám rád obecně platné výpovědi; tak, jak je kouření nezdravé, tak je také vůbec nezdravé žít, protože to v každém případě skončí smrtí. Ale já zatím žiju, a tak mám kdykoli možnost položit si otázku, zda právě chci kouřit. A pokud dospěji k odpovědi, že teď je správné si zapálit doutník nebo dýmku, učiním tak – a v tomto smyslu se kouření stává součástí mého života bez toho, abych spekuloval, zda žít je zdravé.

Ale začalo mi vrtat hlavou, kde se ta otázka vzala? Vždyť přeci v tehdy šedesátých letech se takhle blbě nikdo neptal! Maximálně nám zcela opačně říkali „pijte mléko, je zdravé“ a dobře jsem věděl, že někteří mléko pijí a celkem se nic neděje, ale jiní, když si dají mléko, tak svým mírně neurotickým jednáním svědčí o tom, že se něco děje. Zpravidla hledají záchod.

A tak jsem si z šedesátých let odnesl jedno poučení: nevěřte nikomu, kdo vám říká, že je něco zdravé, anebo naopak nezdravé. Nevěřte někomu, kdo se tváří, že to ví a vyvyšuje se nad vás a tvrdí, že chce pro vás jen „dobro“. Ať si ho strčí za klobouk! Co je dobrý, na to přijdu sám...

A tak, jak jsem se snažil přijít na to, co je pro mne dobré „teď a tady“, ptal jsem se „co mám dělat“, aniž bych si myslel, že nějak snadno najdu odpověď platnou „jednou provždy“. A mimo jiné jsem považoval za dobré se zabývat tabákem, jeho historií a tím vším, čím tabákem ovlivněná kultura procházela za poslední čtyři století, a otázkou, proč náhle tabák „narazil“ na jakýsi společenský útes zloby, pohrdání, odporu. Ale abych začal u prvního doutníku.

Podle všeho Indiáni, které Španělé poznali v Karibiku, používali tabák při iniciačních obřadech a při jiných příležitostech kultovního rázu. Jako všude jinde jistě znali pálící misky, ale dokázali také srolovat listy do jakýchsi tlustých předchůdců doutníku, z jedné strany je zapálili a pak sáli z tohoto žhavého ohniska kouř přímo do úst – někdy prý dokonce tak, že si žhavý konec drželi rty v ústech.

Španělé to dělali s nimi a asi si párkrát připálili jazyk, a tak usoudili, že je dobré celou věc otočit – a nechali tedy na místních, aby jim založili tradici doutníků, ve které záleží na stovce detailů – postupu při sušení a fermentacích (je jich více) tabákových listů a způsobech balení. Vypadá to, že si privatizovali slast a jistou mimořádnost, která byla určena pro význačné chvíle indiánského společenství, ale není to tak docela pravda.

Kuřáci se rádi scházejí, a kromě jiných vymožeností přináší společné kouření jednu zvláštní výhodu: ti, kdo se sejdou při kouření dýmky nebo doutníku, nemusejí pořád mluvit. Tabák usnadňuje neverbální komunikaci a dává i prostor mlčení.

Doutníky se brzy začaly dovážet do Evropy, ale byly drahé a dala se takto zpracovat jen část tabáku. Evropané proto našli správnou kombinaci mezi dýmku šlukovku (celá Asie tenhle výdobytek kultury znala, jen s jinými rostlinami) a tabákem. A v prostředí

třicetileté války se občas trén jednoho vojska stal kořistí protivníka. A tak zanedlouho hulila celá Evropa.

V tomto okamžiku si neodpustím a udělám krok stranou, krok k hobitům a vzdám hold panu Tolkienovi, protože skrze Tobolda Troubila a hlavně Sama, kamaráda Froda Pytlíka, opakovaně pronáší krásné oslavné básně ku chvále dýmkového koření. To z podnětu Tolkiena jsem začal kouřit i dýmku a občas si tak odskočím od milovaných doutníků. A přitom mohu v této odbočce též pár slov věnovat cigaretám.

Počátky cigaret, tak jako u většiny věcí, byly nenápadné. Šlo o věc okrajovou, v pařížských salónech bylo módní záležitostí kouřit tenoučké doutníčky balené do papíru. Jenže moderní doba přinesla s sebou průmysl a ten vnucoval spotřebitelům (standardizovaným lidem) standardizované výrobky. První začali cigaretám podléhat životem standardizovaní tovární dělníci – jak jinak. Další krok už byl osudný: začala světová válka (to až později naši předci zjistili, že byla „první“). Pro vojáky na obou stranách fronty byly dodávány celé bedny nábojů a také krabice s cigaretami – s patronami na tabák. Vždyť kdo by „po staru“ kouřil dýmku, jak by se o ni mohl starat v zákopech, kde lilo, mrzlo a hlavně kdykoli se mohl ozvat výbuch a po něm svist – a všichni leželi na břiše, kaluž nekaluž: a kde byla fajfka? Po válce už byla passé postava starého vojáka, který leze do suché vrby pro křesadlo, aby si mohl zakouřit poslední fajfku tabáku. Pohádka skončila. Vojáci, kteří se vraceli z války, už byli závislí na cigaretách – chtěli kouření, které je kdykoli k mání, je kdykoli k dispozici. Nic nevyžaduje, jen nabízí. Zdánlivě.

Kdysi mi ujel vlak kamsi, vím jen, že jsem po dlouhou dobu čekal na nádraží a v kolejích nebylo vidět nic než miliony vajglů, a uvědomil jsem si, kolik je v nich

nervozity, kolik je v nich nevyrovnanosti, nesmíření. Skrze ty cigarety jako by si navrátilci přinesli svoji válku s sebou domů. Tabák může být vlídným přítelem, proč má být nositelem nervozity, říkám si, tolik nenávisti je v těch vajglech s filtrem, nenaplněné chtivosti a strachu...

A pak jsem si uvědomil, že cigarety zapáchají. Tedy smrdí. Kouřím doma u krbu pravidelně, ale po návštěvě kuřáckých kamarádů větrám – tedy větrám po jejich cigaretách! Jak je to možné? Dotazoval jsem se tak dlouho, až jsem zjistil, že cigarety obsahují tucty přidaných chemických látek – a možná i nějaký tabák! Tomu říkám důsledná strategie: jen těžko můžeme vzdorovat kritikům kouření, že kuřáci smrdí, když předtím byli výrobci cigaret donuceni, aby... splňovali stovky nařízení a dělali tak z tabáku něco zcela jiného, než co má být!

Za to může Jindřich Hadraba nebo Honza Ševelský! Nevím už, kdo z nich trval na tom nehtu v kalumetu! A Sam Houkins se mi v uších ozve se svým nepříjemným hi hi hi...

A možná, že jsem pochopil i něco z pozadí toho iracionálního odporu proti „kuřákům“. Kuřáci veřejně znevěrohodňují všechny řeči o tom, co dělat máme a co nemáme, zesměšňují je už tím, že jsou. Ignorují pokyny, které máme respektovat, vysmívají se řečem, které nás mají vést, protože ti „k tomu povolání“ nám říkají, co je zdravé a co nezdravé, co je dobré a co špatné, co dělat máme a co naopak nemáme.

Kuřáci zde reprezentují vzdor, protože si dělají, co chtějí! Není přeci nad to všechna tato dobrodiní přijmout a spočinout v té velké náruči péče a starostlivosti, která nám je nabízena... A není nad to přidat se k honu na kuřáky a osvědčit tak sám před sebou, že „páchám dobro“ – pro ně a třeba proti jejich vůli, jde právě o to, aby se co nejvíce

rozšířila představa, že konat pro druhého dobro proti jeho vůli je docela... napadá mi trestuhodné. Vím ale, že společensky korektní je říci opak: ti, kdo nejsou schopni uznat sami, že dělají něco „nesprávného“, musí být ostrakizováni a nejlépe přímo svým blízkým okolím, jen tak se stane snadno postižitelnou jakákoli odlišnost! Ale to už nepatří do článku o kouření.

Kde jsou cigarety šedesátých let, Letky, Lípy a Startky, balené po desítkách v tlustém papíru? Tabák v nich byl sice vypěstován na Slovensku, byl špatně fermentovaný, ale byl to tabák! To už si dnes v cigaretách nikdo nedá. Tedy pokud nezůstane u doutníků a kvalitních tabáků, které „musí“ spotřebitele upozornit na složení: 100% tabacco.

A ještě u jedné věci se chci zastavit, totiž u údajné závislosti na tabáku, nikotinu. Vykouřili jsme nejednou s nějakým kuřákem cigaret silné kubánské doutníky a bylo zajímavé ho pak sledovat. Takový doutník nejde šlukovat – maximálně si kuřák zvyklý na cigarety malinko „přišlukne“, ale jen aby se nerozkašlal. Po téměř hodinovém vykouření doutníku má v sobě nikotinu na půl dne, stačí na to sliznice úst a nosu, a přesto si do pěti minut zapálí cigaretu. Mohl bych se vsadit. Proč?

Při kouření cigaret a závislosti na kouření cigaret totiž vůbec nejde o nikotin (a něco by o tom mohli říci ti, kdo se snažili odnaučit kouřit a dávali si nikotinové náplasti). Návyk vzniká při dráždění plicních sklípků – kuřák cigaret se svým hlubokým nádechem poškrábe, podráždí tam, kam se jinak nedostane. Jako se jiní škrábou v uchu – a pak si jen marně vrážejí do ucha malíček a hledají cokoli, čím by dosáhli hlouběji.

Pro me je kouření doutníků nebo fajfky chvílí, ve které je člověk vyvázan z všednosti času, nejde-li o život, tak přitom nevstávám, nic si nepoznamenávám, nechám

myšlenky plynout a unikat do zapomnění. Nejde o marnost, je to projev moudrosti: nic z toho, co považujeme za důležité, být důležité nemusí, a naopak, věci zdánlivě nedůležité mohou být podstatné, jen je třeba dát jim to, co jim patří. A proto mohu dát i předvelikonočnímu půstu, co mu patří, a doutníků se na tu dobu odřeknout.

A říkám všem: nevylévejte s vaničkou dítě. Kouření je několikasetletou součástí naší tradice, dalo vzniknout krásným uměleckým předmětům a stalo se součástí společenského života. Kuřácké kluby jsou neodmyslitelnou součástí historie a podílejí se tak na našem kulturním bohatství. A ti, kdo kouří, mají k sobě blíž, kouří totiž svou „dýmku míru“, své přitakání dobrému stvořenému světu!

Kouření už pro mne nebude tím, čím bylo ono kouření kalumetu kdysi nad Bílými vršky, v malém lomečku s louží plnou čolků, nebude pro mne obřadem se společenskou platností – ale jistým způsobem o obřad jde. Jde o obřad, jaký člověk vykonává kdykoli, kdy se před někým sklání v pozdravu, byť i jen mírnou úklonou, obřad, ve které dává svoje přitakání věcem, které jsou tak, jak mají být.

Příloha – poklesky neprominutelné

Zase
se míváme v čase
Jistě
i v místě

Zase
tepe ve stejném čase
Jistě
Jak jinak než spolu
Odshora až dolů

Když se z rána jasní,
člověk se sám zasní

Když se večer šírá
týká se to všehomíra

Jen já sedím pod hvězdami
A co s tím, Mon Ami?

Ve víně vykvasí
závan bezčasí